

§ 13.

Za sklepanje o razpustu društva mora biti navzoča ena tretjina členov; za razpust pa jih mora glasovati najmenj dve tretjini navzočih.

§ 14.

Pri občnem zboru glasujejo le navzoči društveniki.

Odbor.

§ 15.

Društvo vodi odbor, ki izvoli izmed sebe predsednika, njegovega namestnika, tajnika, blagajnika, knjižničarja in urednika društvenemu glasilu. Zadnji se sme voliti tudi izven odbornikov in je s tem odbornik društva.

§ 16.

Da je odbor sklepčen, mora biti navzočih vsaj pet odbornikov.

• § 17.

Odbor sklicuje občni zbor in učiteljske shode, prireja koncerte, določuje knjige in časopise, ki se imajo naročevati, in sprejema nove člene.

§ 18.

Predsednik vodi društvo in ga zastopa na zunaj. Sklicuje odborove seje in odločuje pri enakem številu glasov; kadar je zadržan, ga nadomestuje njegov namestnik.

§ 19.

Tajnik, blagajnik, knjižničar in urednik oskrbujejo društveno poslovanje vsak v svojem področju.

Občne določbe.

§ 20.

Prepire med društveniki, ki so se razvili zaradi društvenih razmer, razsoja brez priziva izbrano rabsodišče, v katero voli vsaka stranka po enega rabsodnika, odbor pa imenuje predsednika.

§ 21.

Ako društvo po sklepu občnega zbora neha, pripada vse društveno imetje „Društvu za zgradbo učiteljskega konvikta v Ljubljani“, dokler se ne ustanovi enako društvo.

§ 22.

Društvo prične svoje delovanje, ako so pristopila k društvu vsaj tri okrajna učiteljska društva.

§ 23.

Društvo ima svoj sedež v Ljubljani.

§ 24.

Društveni jezik je slovenski, in na pečatu je naslov: „Slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani“.

O neposrednem in posrednem pouku v ljudski šoli.

Pri konferenci razpravljaj Anton Leban, nadučitelj v Komnu.

Kdor dela brez premisleka,
sužnjuje slučaju. Kdor ima pa
vedno svoj smoter pred očmi,
ravna načelno ali preiščeno.

Solskega in učnega reda z dne 20. vel. srpana 1870. § 49. zahteva: „Kjer so v enem razredu učenci razne starosti in jih je zategadelj v razdelke razdeliti, naj učitelj skrbi, da imajo primerna opravila tudi tisti razdelki, katerih takrat ne poučuje. Dovoljeno je tudi stvar tako urediti, da se učenci ponavlja vadijo v tem, kar jim je učitelj že razložil, ako se to pod učiteljevimi očmi takisto godi, da je baš na podporo posrednemu uku.“

Pri nas je večina šol enorazrednic. Učitelj mora torej učence 6–12 letne starosti različnih zmožnosti razdeljene v oddelke poučevati istodobno v eni učilnici. V tem slučaju nastane potreba dvojnega pouka, to je neposrednega in posrednega poučevanja. Gotovo se ne da tajiti, da ima učitelj, ki posluje v taki ljudski šoli, težavnejšo nalogo in službo mimo onega, ki poučuje tam, kjer nima šola oddelkov. — Biti mora jako spreten in vnet za svoj poklic, ker le tedaj bo tako delovanje v šoli uspešno. A uspeh pa še ni zagotovljen, ako je število otrok prav veliko.

Dr. Lindner pravi o posrednem pouku: „Ein solcher Unterricht ist allerdings nur ein Ausnahmestand, zu welchem das Vorhandensein classenarmer Schulen insbesondere auf dem Lande drängt, und läßt sich vom rein didaktischen Standpunkte keineswegs rechtfertigen, indem er gegen den schon von Comenius aufgestellten Grundsatz verstößt, dass alle Schüler einer Classe mit demselben Gegenstande sich beschäftigen sollen.“ Žal, da ne moremo temu načelu ugoditi, zakaj za to bi trebalo povsod večrazrednic. Ker je pa znano, da so pri nas večinoma enorazrednice, zato je tukaj neobhodno potreben pouk v oddelkih. To je najtežavnejše na enorazrednici, v kateri mora učitelj učiti hkrati učence treh oddelkov in to učence različnih let in različnega znanja.

V takih slučajih je glavna stvar neposredni pouk, ko namreč učitelj naravnost govori k učencem, ki imajo njegov govor ali učbo razumeti in na njegova vprašanja odgovarjati. — Pri posrednem poučevanju mora imeti en oddelk kako tiho delo in tedaj ima kako nalogo rešiti brez učiteljeve pomoči. Čeprav pa je neposredni pouk učitelju glavna naloga, vendar si mora prihraniti še toliko časa in pozornosti, da nadzira tiho delajoči oddelk. Drugače oslabe moči in nastane nered. Velike pomembe je tedaj posredni pouk, o katerem pravi dr. Lindner, da je „diese Art des Schulunterrichtes nur ein trauriger Nothbehelf, denn erstens muss die Selbstbeschäftigung der einen Abtheilung durch gewisse vorbereitende Schritte des Lehrers eingeleitet und am Schlusse revidiert werden, während dieser Zeit bleibt die andere Abtheilung unbeschäftigt, was nicht bloß ein Zeitverlust, sondern auch ein Element der Unordnung ist“. V knjigi „Lehrpläne und Erläuterungen für das Küstenland“ najdemo sicer na strani 389. nastopni pasus: „Ako so učenci razvrščeni v tri oddelke, naj učitelj en oddelk poučuje ustno, druga dva oddelka pa se med tem bavita s tihimi vajami.“

Ker so trije oddelki, in se vsled tega vsakemu izmed njih prikrajša učni čas, je učitelju dolžnost, da že poprej skrbno odbere in pripravi naloge za vsak oddelek in vsako poluro, da odkazovaje naloge izgubi k večjemu 2—4 minute časa.“ — Nadalje pravi dr. Lindner: „Zweitens wird die selbstbeschäftigte Abtheilung durch den directen Unterricht der anderen, den sie mit anhören muss, in empfindlicher Weise gestört, was besonders bei geweckteren Schülern der unteren Abtheilung der Fall ist, weil diese an den für sie neuen Mittheilungen des Lehrers ein unwillkürliches Interesse nehmen. Endlich drittens ist die Thätigkeit des Lehrers beim Abtheilungsunterrichte getheilt, indem er sein Augenmerk auch den selbstbeschäftigten Schülern zukehren muss.“

Da si more otrok na podlagi neposrednega in posrednega pouka razširiti svoje znanje in obzorje in si s časom prisvojiti to, kar zahteva § 3. šolskega zakona z dne 14. vel. travna 1869, se morajo postaviti temu pouku nekaka navodila, po katerih naj učitelj ravna, da bodo šolski otroci postali to, kar zahteva namen ljudske šole, ki je označen v § 1. omenjenega zakona: „Ljudski šoli je naloga, odrežati otroke, da bodo нравni in pobožni; jim razvijati duševne moči; jih oskrbovati s potrebnimi znanostmi in zvedenostmi, da se bodo lahko dalje izobraževali za življenje; jim postavljati pravo dno, da bodo enkrat prida ljudje in državljani.“

Držati se je tedaj pri neposrednem pouku nekaterih določenih načel, da ne mine dragi čas brez koristi in da se ne preleve tiha dela učencev v neko delavno brezposelnost. Tiho delajoči učenci morajo biti koristni samodelavci.

Najvažnejša teh načel so nastopna:

1.) Učitelj sme neposredno poučevati le tedaj, ako je predmet, ki se ima obravnavati, takšen, da se ne more koristno omejiti niti za spodnje oddelke, pa tudi ne razširiti za starejše učence. Mogoče je pri nekterih predmetih, da se jih vdeleže vsi oddelki, ali pa naprežejo od druge strani vso pozornost učencev. Taki predmeti so: lepopisje, prirodoznanstvo, telovadba in petje.

2.) Tiho delo — posredni pouk — se mora vršiti, dočim učitelj poučuje neposredno in pod njegovim nadzorstvom. Potemtakem ne smejo vsi oddelki tiho delati istočasno, temveč se mora neposredno poučevati vsaj en oddelek. Ko delajo učenci na tihem, mora paziti učiteljevo oko na to, da zares delajo, da tako onemogoči vsak nemir. Da bi se učil tiho delajoči oddelek na pamet, ni nasvetovati, ker učenci pri takem delu navadno šepetajo. — Razvidno je iz tega, da moraš vsak dan pripravljati in razpolagati gradivo za posredni pouk prav tako skrbno in prevdarno kakor za neposredni. — Pač ni treba omenjati, da se morajo naslanjati tihe vaje na ustni pouk ali da naj učence nanj pripravljajo. Pismene naloge odberi, če le moreš, za vse oddelke iz onega predmeta, ki ga učiš v isti uri; kadar se pa ne moreš ravnati po tem pravilu, tedaj odredi vaje tako, da učenci ponavljajo, kar so se prej učili pri ustnem pouku. Posamezne oddelke moraš pri tihih vajah nadzorovati, naloge pregledovati, oziroma popravljati. Seveda tega ne more vselej storiti niti najmarljivejši učitelj sam, zato storiš prav, ako veliš otrokom, naj si zamene ploščice ali zvezke, da popravi drug drugemu nalogo. Tudi storiš dobro, ako se držiš 13. točke inštrukcije slavnega c. kr. okrajnega šolskega sveta z dne 28. sušca 1893. št. 310, ki pravi: „Vsaka vaja se mora ali takoj pregledati in popraviti, ako čas dopušča,

ali pa šele pri prihodnjem neposrednem pouku. Gledati se mora, da je vaja primerno lepo pisana brez večih poprejškov, ki jih imajo učenci navadno sami, ali drug drugemu s pomočjo učitelja popravljati. To se lahko zgodi tudi pri posrednem pouku. Dokler se namreč bavi učitelj z drugim oddelkom, piše učenec tega oddelka stavek na tablo, po katerem imajo učenci svoje izdelke popraviti, potem piše drugi učenec drugi stavek i. t. d. — Ako učitelj hoče, tudi nekaj premeni, t. j. on lahko napiše izdelek na tablo, da otroci popravijo pogoške v svojih zvezkih, kakor so se prej naučili.

3.) Takisto ne sme biti naloga na tihem delajočemu oddelku čitanje ali glasno števnanje. V tem slučaju se ne moreš prepričati o uspehu, in otroci, če so slabotni, se navadijo lahko pri tem jalovega ždenja, dočim oni, ki so živahnejšega temperamenta, kmalu najdejo priliko za nemir. Tudi ne bi se smel za tiho delo priporočiti lepopis kot krasopis. Pač ima biti vse pisanje krasnopisanje, vendar ima vladati pri tem drug namen, ki se nanaša na vsebino pisanega, jezikovo pravčnost in pravopisje. Največ greše otroci zoper pravopisje zato, ker napačno prepisujejo in se jim ni zadosti vtisnila besedna slika. Vsa druga pa je proti temu, če premišljeno prepisujejo iz berila. Pri takem postopanju se dela obenem tudi za pravopisni pouk kakor za jezikovne vaje najizdatnejše pri vsem poučevanju materinega jezika v ljudski šoli.

4.) Reševanje računskih nalog utegne biti pri posrednem pouku najprimernejše, in v ta namen so zaradi praktičnih nalog Močnikove računice jako dobre; ravno tako vnema Močnikov navod k pridnemu premišljevanju vsakega učitelja. Nadalje je za tiho delo primerna tudi izvršba risb, samo da se poprej stvar obravna. Niedergesäss pravi: „Der Lehrer unterrichte z. B. die älteren (reifen) Schüler in Erdkunde oder Geschichte, während eine Abbildung mit der Nachbildung einer einfachen Zeichnung beschäftigt ist, welche der Lehrer an die Tafel hingezeichnet hatte; oder umgekehrt, der Lehrer lese mit den Kleinern, während die Größeren für sich eine Rechnungs- oder Stilaufgabe schriftlich ausführen.“ Ker že tukaj govorim o začetnikih („Kleineren“), moram še omeniti, da mora učitelj z njimi ravnati posebno previdno. Osobito moraš na to paziti pri tihih vajah — pri posrednem pouku — zakaj pomisliti moraš, da jim je odmerjenih že tako manj ur na dan nego starejšim učencem, in pa da jih eno in isto nepretrgano opravilo lahko dolgočasi ter jim omrzi šolo. Preudariti moraš tedaj dobro, kakšne vaje ti je dajati otrokom prvega šolskega leta, da dosežeš učno svrhu.

5.) Med posrednim in neposrednim poukom ne sme biti prenehljaja. — Dela pri posrednem pouku so izvečine mehanična, in otroci morajo dobivati potrebna pojasnila v neposrednem pouku. Jezikovni pouk se naslanja na berilo, zgodovina na zemljepisje itd. Tu je veliko polje za delavnega učitelja glede primernih nalog za tiho delo. S tem, da se prisloni posredni pouk na neposrednega, se dožene brezdvomno tudi napredek posrednega pouka. S to prislonitvijo se nadalje dožene, da se učenci nimajo več baviti z že izdelanimi nalogami in da zares napredujejo. Drugače bi se veselje le zadušilo in v šoli izzval nered. —

6.) Posrednemu pouku mora biti odločen čas, zakaj preveč škodi s tem, da se učenci naveličajo šole. Ta pouk ne sme torej trajati predolgo, nikakor ne čez eno uro.

Za spodnje oddelke zadostuje pol ure, in prvenci morajo v prvih mesecih uživati več neposrednega pouka. Ure za posredni in neposredni pouk naj bodo razmerno razdeljene na posamezne dneve v tednu, in zato ne smemo odločiti predmetu, kateremu je odmerjeno le malo ur na teden, dveh ur na isti dan, zakaj primerna menjava daje učenecem veselje do dela. Imenitnejšim in težjim predmetom odkaži prve ure v tednu, ko je duh še živahen in bolj sposoben za uk; zadnje ure prihrani pa za lažje predmete. Učni čas uravnajmo tako, da se bo neposredni pouk in vaje kolikor mogoče vrstile, ter skrajšajmo in pritrgajmo vaje z neposrednim ukom, kadar in koliko se da. Obravnavati je z vsemi učenci hkrati one predmete, ki se dajo učiti istočasno na dveh ali več oddelkih enega razreda, denimo n. pr. pisanje, risanje, petje, nazorni nauk, branje, slovnica, računanje ploščin ... Dober uspeh dosežeš le tedaj, če izdatno porabiš vsako uro bodisi za ustni pouk, bodisi za dopolnjujoče vaje in če prav razdeliš čas ter razvrstiš in menjaš predmete tako, da zbujaajo zanimanje. Pri prvencih ne odmeri predmetu več ko pol ure. Kadar se razgovarjaš n. pr. z otroci pri jezikovnem uku v prvi polovici ure o kakem glasniku, daš lahko v drugi poluri pisati znak za ta glasnik. Ali pri nazornem uku: kadar razkažeš otrokom kak predmet in jih potem napeljuješ, da ga rišejo; pri računstvu: kadar se imajo otroci vaditi, kako je pisati številko ali sestaviti številni obrazec, ko si jim razložil število.

7.) Treba, da se od učencev izdelane naloge strogo pregledajo. Ne sme biti naloga izdelana, da bi jo dejal na stran ali izbrisal, marveč se morajo taka dela v prihodnjih šolskih urah obravnavati in popraviti. Iz tega je razvidno, da imajo naloge pri posrednem pouku važno ulogo. Schwarz in Curtmann pravita glede teh: „Ohne Aufgaben würden die Schüler nicht zur Selbstthätigkeit geweckt, der Lehrer würde sich nicht überzeugen können, auf welchem Standpunkte der selbständigen Thätigkeit die Schüler stehen, er würde die Lücken ihres Wissens nicht ausfüllen, die Irrthümer nicht berichtigen können.“ Dr. Lindner piše: „Für den Abtheilungsunterricht sind die Aufgaben geradezu unentbehrlich“, a pazi naj se na to, „dass den Schülern nichts aufgegeben werde, was nicht innerhalb des Gesichtskreises liegt, und was bei der Wahl der Stoffe eine strenge Stufenfolge beachtet wurde.“ Nobeden dan brez črtice, pravi pedagoško pravilo, t. j. mladina naj se vadi pisati, ona naj po malem veliko piše. Flattich piše: „Wenn man einem im Fechten allerlei Regeln gibt und lässt ihn nicht selbst Hand anlegen, so wird er niemals Fechten lernen. Ebenso geht es auch in allen anderen Dingen.“ Mladina naj tedaj mnogo piše; ona naj se vadi v spisju. Iz tega je tudi nastalo geslo: „Vaja dela mojstra“. — Pisne vaje so pa te-le: a) Prepisovanje. b) zapisovanje, c) narekovanje, d) popravljanje. Ad a) Pravopisa se je moči naučiti le z mnogimi vajami. Prvo tako sredstvo je prepisovanje, ki se začne takoj, ko znajo otroci pisati nekaj črk na tablice. Zato je prepisovanje glavna pravopisna vaja v prvem šolskem letu. Namen ti vaji je ta, da si otroci besedne slike jasno in trdno vtisnejo v spomin. Prepisuje se na različne načine: s šolske table, iz knjige, pisano, tiskano, po pameti i. t. d. Ad b) Zapisuje se po pameti vse to, kar so se otroci naučili v šolskem pouku. A treba je, da dobro razumejo, kar bodo zapisali. Zato naj pred zapisovanjem ponove še enkrat dotično stvarino. Težje besede naj prej črkujejo po pameti, a more jih tudi učitelj ali kak učenec napisati na šolsko

tablo. Ako med zapisovanjem kak učenec dvomi, kako bi se beseda prav zapisala, naj vpraša učitelja, da mu razloži. Zapisovanja se vadi v pravopisnem oziru najbolj na srednji stopnji. Semkaj sodi tudi zapisovanje po pameti naučene stvarine. Ta stvarina jim bodi popolnoma znana po vsebini in obliki. Tudi tu naj še enkrat ustno ponavljajo, preden začno po pameti zapisovati. Večkrat utegnejo tako stvarino otroci sami narekovati in obenem zapisovati. — Ad c) Z narekovanjem more učitelj začeti takoj, ko so se učenci naučili nekaj glasnikov; zlasti pa mu je mesto tedaj, ko znajo prepisovati nekaj besed. Na višji stopnji se prav primerno vadi v utrjevanje raznih slovniških in pravopisnih pravil. Pisanje po narekovanju je jako koristno za pravopisno svrhu, a treba je pri tem ravnati prav previdno, zakaj tako zapisovanje je le vaja, da se ožive pravila, ne pa da bi si s tem prisvojili novih pravil.

Tudi se z narekovanjem prepriča učitelj, če so učenci razumeli pravopisna pravila in če jih znajo prav uporabljati. Tvarino naj jemlje učitelj zlasti iz berila, katero pa je poprej dobro razložil, zakaj tudi tu velja, da se ne sme nič nerazumljivega narekovati. Najboljša stvarina je realistična, potem pregovori, izreki, popisi, povesti. Narekuje naj učitelj vedno le v celih stavkih, da si otroci morejo tudi kaj zraven misliti. Ako je stavek predolg, naj učitelj sprva pove v celoti, potem pa narekuje posamezne njegove dele. Narekovanje ne bodi predolgo, ker bi to utrudilo učence, da bi ne mogli slediti besedam. Tudi ne prehitro ali prepočasno ne bodi narekovanje. S hitrim narekovanjem si pokvarijo pisavo, s počasnim pa se navadijo nepazljivosti in lenobe. Držati se je srednje mere, da morejo tudi najslabši otroci slediti besedam učiteljevim. Ko je narekovanje končano, naj prebere vsak učenec sam, kar je napisal, da takoj sam popravi možne napake. Pri vseh vajah in nalogah je treba popravljati napake. Učitelj stori dobro, ako se pri popravljanju drži Diesterwegovih pravil, in sicer: 1.) Glej, da zabraniš mladini napako delati. 2.) Glej z vztrajnostjo na natančnost in čistost pismenih vaj. 3.) Popravljaj skrbno naloge svojih otrok pa bodi pravičen v razsodbi. 4.) Zapisuj v beležnico glavne napake, si delaj opombe ter jih porabi pri mladini ob svojem času. — Pri tem izpoznaš napake, ki jih je napravila večina otrok; na te se pri poznejšem pouku posebno oziraj, pri čemer ti pomagajo učenci sami. Ad d) Popravljanje pravopisnih izdelkov je sploh najboljša pravopisna vaja. Ako bi se popravljanje zanemarjalo, bi se otroci priučili pogrešnemu pisanju, ki bi jim ostalo ves čas življenja. Kdor je napravil mnogo napak, naj prepíše nalogo še enkrat.

8.) Da bo pa samodelavnost sadonosna, mora učitelj premisliti, kako bo učence odločil v oddelke. Pri tem ne sme gledati samo na starost, ampak tudi na zmožnost in izobraženost učencev, ker le tako je mogoče uporabiti in razrežati učno stvarino na korist šoli. — Završujoč ta spis, si dovoljujem omeniti, da nikakor ne prisvajam svojemu skromnemu sestavku dovršenosti, ampak rad priznavam, da je le okostnica vsemu, kar se da o ti nalogi povedati. Dobro mi je tudi znan pogovor, ki pravi: Le vsi ljudje vse vedo!